

ALEVİ İNANÇ SİSTEMİNDEKİ RİTÜELİK ÖZEL TERİMLER: MUSAHIPLİK*

*Mehmet ERSAL***

ÖZET

Alevi inanç sistemi, Türk dili ve kültürünün önemli zenginliklerindedir. Geniş bir coğrafyaya yayılan inanç zümresi birçok ritüel ve inanç pratiğini de kendi dinamikleri ile şekillendirmiştir. Bu sayede zengin bir ritüelik terim dünyası da Türk diline ve kültürüne kazandırılmıştır. Alevi inanç sistemine dair ritüelik terimlerin büyük bir çoğunluğu özellikle de inanç sisteminden kaynaklanan gizlilik sebebiyle görsel unsurlarla tespit edilememiştir. Son yıllarda tespit edilen terimleri de Aleviliğin tümüne genellendirme gibi bir hataya düşülmektedir. Oysaki bir köy içerisinde bile aynı terim farklı anlamlandırmalarla kullanılmaktadır. Bu sebeple bir yazma veya bir şiirde geçen ritüelik bir terime yanlış anlamlar yüklenebilmektedir. Bu makalede Alevi inanç sisteminin sır ibadeti olarak kabul edilen musahip cemi ritüeli, dokuz ilde derlediğimiz malzeme paralelinde ritüel sırasına uygun olarak görsel unsurlarla desteklenerek açıklanacaktır. Açıklamalar yapılırken aynı inanç pratiğine verilen farklı terminolojik adlandırmalar da verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Alevi, Cem, Musahip, Ritüel.

RITUALISTIC TERMS IN THE ALEVİ BELIEF SYSTEM: MUSAHIPLİK

ABSTRACT

The Alevi belief system is one of the important richnesses within Turkish language and culture. Spread over a far and wide geography, the community has also shaped many rituals and belief practices with its own dynamics. Thus, a world of numerous ritualistic terms is brought in Turkish language and culture. Due to the secrecy of the belief system, it has not been possible to ascertain the majority of the ritualistic terms by means of visual methods. In recent years, the overgeneralisation of the terms which have been ascertained seems to be a common mistake as well. However, a term sometimes has manifold meanings even in the same village. For this reason, false meanings might be attributed to a ritualistic term mentioned in a writing or poem. In this article the ritual of muhasip cemi, which is accepted as the secret prayer of the Alevi belief system, will be explained with materials collected from nine cities. The study will also be supported by visual elements that will be presented in an order similar to that of a ritual. Different terminological names attributed to the same belief practice will be given within the explanations as well.

Keywords: Alevi, Cem, Muhasip, Ritual.

Alevi-Bektaşî inanç sistemi, Türk dili ve kültürünün önemli zenginliklerindedir. Alevi-Bektaşî inancına sahip bireyler ibadetlerini (ritüel) Türkçe yapmaktadırlar. Orta Asya'dan, Balkanlara, Mısır'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada yaşayan inanç zümresi farklı ocaklara bağlıdır. Her ocağın, kendi dinamikleri ile yürüttüğü inanç ritüelleri ve pratikleri vardır. Bu durum Alevi toplumunca "Yol bir, sürekin bin bir." tabiri ile ifade edilir. Ocakların, farklı kültürel ve yerel unsurlarla zenginleştirdiği ritüellere farklı adlar verilmiştir. Bazen aynı ritüel yöresel

* Bu makale, TÜBİTAK 109K072 Nolu proje kapsamında hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, elmek:mehmetersal@gmail.com

adlandırmalarla farklı adlar almakta bazen ise aynı adlı ritüelin içeriği değişmektedir. Maalesef Alevi-Bektaşî inanç zümresinin ritüelleri ve bu ritüeller için oluşmuş özel terminolojinin büyük bir kısmı henüz kayıt altına alınamamıştır. Bu sebeple inanç sistemine dair yazmalarda veya şiirlerde geçen terminolojik adlandırmalar anlaşılammakta veya yanlış anlamlandırılmaktadır.

Bu durumun farklı nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi sır olarak kabul edilen ritüellerin içeriği hakkında görsel verilerin olmayışıdır. Son yirmi yıla gelinceye kadar Alevi zümre üzerine yapılan yayınlarda görsel unsurları görmek mümkün olmuyordu. İnanç sisteminden kaynaklanan kurallar sebebiyle ritüelleri icra ortamında kaydetmek mümkün değildi. Elde edilen verileri de bir genelleme ile bütün Alevi toplumunun tümüne genellendirme geleneği hakimdi. Halbuki girişte de bahsettiğimiz üzere inanç zümresinin ritüel ve terminolojik adlandırmaları değişim göstermektedir. Bazen aynı ilçe sınırları içerisinde farklı adlandırmalar görülmektedir. Kapalı toplumlarda görülen gizli dil kullanma geleneği Alevi zümre içerisinde sıkça rastlanan bir durumdur¹. Bu gibi durumlar terminolojik tanımlamalarda fikri kargaşaya neden olmaktadır.

Ritüel adlandırmalarda dikkat edilmesi gereken bir durum da kullanılan terminoloji ile ritüelde geçen inanç pratiklerinin tutarsızlığıdır. Her ritüelde olduğu gibi Alevi inanç sisteminin ritüellerinde de bir sıra ve düzen mevcuttur. Bir ritüeli ve inanç pratiğini karşılayan bir terimi anlatırken icra ortamını ve icra sırasını da gözetmek terimin anlamının anlaşılmasında önemli bir etkidir. Ritüellerde her inanç pratiğine ve harekete ayrı anlamlar yüklenmektedir. Söz gelimi okuduğu bir metinde “*parmak çatma*” terimini gören bir kişi, Alevi inanç sistemindeki musahip cemindeki bir inanç pratiği olduğunu bilemez ve farklı anlamlar yükleyebilir. Diyelim ki yayın doğrudan Alevilik üzerine ve okuyan kişi bunun bir inanç pratiği olduğunun farkında olsa da yine de ortaya çıkan sıkıntılı bir durum vardır. Bu pratik ne için ve nasıl icra ediliyor? Bu durumda görsellik ve tasvir ortaya çıkmaktadır. Ritüelin yapılış amacı ve görsel tasviri ile terimin tam karşılığını bulmak kolaylaşmaktadır. Bir diğer anlam bulanıklığı da bu inanç pratiğinin başka bir bölgede farklı adlandırma ile karşımıza çıkmasıdır. Bazen aynı inanç pratiğine farklı isim verilirken bazen de farklı inanç pratikleri için aynı ismin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmamızda yukarıdaki sorulara cevap bulacak şekilde Alevi cem ritüellerinden biri olan “*Musahip Kurbanı*

¹ Alevi-Bektaşî inanç sisteminin terminolojisi ve kullanılan gizli diller üzerine önemli yayınlar yapılmıştır: Zeki Kaymaz, *Türkiye’deki Gizli Diller Üzerine Bir Araştırma*, İzmir, 2003; Ahmet Günşen; “*Kırşehir, Hacibektaş, Kaman ve Keskin Yöresi Abdallarının Gizli Dilleri: Teberce*” V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildiriler I, 20-26 Eylül 2004, Ankara 2004, s. 1315-1343; “*Türkiye Türkçesi Ağzlarında ‘Alevi-Bektaşî’ Anlamalı Söz Varlığı Üzerine*”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Ankara 2009, S. 52, s. 101-124; “*Gizli Dil Açısından Alevilik-Bektaşîlik Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış*”, Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları, S. 2/2, s. 328-350; Faruk Yıldırım, “*Teber Dili*”, Kültür Tarihinde Gizli Diller ve Şifreler, İstanbul 2008, s. 52-74. Yukarıda künyesi verilen eserlerin sayısını çoğaltmak mümkündür. Kaymaz’ın kitabında önemli Alevi zümreler olan “Geygel, Abdal, Çepni, Tahtacı”ların dilleri üzerine önemli bilgiler verilmiştir. Eserde terminolojik anlamlandırmanın üzerinde durulmakla birlikte dil incelemelerine önem verilmiştir. Yıldırım’ın çalışması da Abdal dili olarak bilinen Teber dili üzerinedir. Çalışmada dil hususiyetleri yanında terminolojik adlandırma ve Abdallar üzerine dil hususiyetlerinden yola çıkarak bilgiler aktarılmıştır. Günşen’in, birinci yayını da Teberce üzerinedir. İkinci ve üçüncü yayınları ise Alevi-Bektaşî terminolojisi üzerinedir. Terimlerin anlamlandırılmasında mevcut yayınlardan ve derlemelerden yararlanıldığı görülmektedir. Saha üzerine yapılan yayınlardan bir kısmını özetlemeye çalıştığımızda mevcut yayınların ritüel terimleri barındırmakla birlikte görsel öğelerden uzak olduğu görülmüştür. Ritüel ve pratiğe dayalı terimlerin izahında görsel unsurların ve ritüel uygulama sırasının terimlerin anlaşılmasında önemli bir faktör olduğu söz konusu yayınlardan da anlaşılmaktadır. Bu yayınlarda dışında akademik zümreler ve alaylı yazarlar tarafından doğrudan terminoloji üzerine yayınlar da ortaya konulmuştur. Örnek olarak Esat Korkmaz, *Alevilik ve Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2005 vb. Sözlük boyutunda yayınlar olmuştur. Yine doğrudan terminolojik bir araştırma olmayıp da ritüel ve inanç sistemi bağlamında içerisinde terminolojik bilgiler barındıran eserler de ortaya konulmuştur. Makalenin giriş ve amaçlarında da belirtildiği üzere bu yayın farklı bir perspektiften ve uzun alan araştırmalarından elde edilen verilerin mukayeseli olarak ritüel sıra ile analiz edilerek ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Kaynak kişi dizini gözden geçirildiğinde de bu durum anlaşılacaktır. Şimdiye kadar yapılmış çalışmaların kritik edilmesi bir makale boyutunda mümkün olmadığı için yayınıımızda konu bütünlüğünün bozulmaması bağlamında amaçlara odaklanılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Cemi'ndeki musahip olma ritüeli ve inanç pratikleri görsel öğeler ve tespit edilebilen farklı adlandırmalar ile sunulacaktır.²

Alevi inanç zümresindeki ibadetlerin temeli cem ritüeline dayanır. Cemler içeriklerine göre farklı isimler almaktadır.³ Her cem ritüelinde uygulanan bir genel hizmet sırası mevcuttur. Bir cem en az on iki hizmet yapıldıktan sonra tamamlanmaktadır. Bazı bölgelerde hizmet sayısı yirmi dörde kadar çıkmaktadır. Cemlerin yapılış nedenine bağlı olarak ritüellerde uygulanan inanç pratiklerinde de farklılıklar olmaktadır. Bu da ritüelik ve terminolojik bir zenginlik sağlamaktadır. Bu çalışmada Musahip Kurbanı Cemi'nin merkezindeki ritüel olan musahip olma hizmeti inanç pratikleri sırasına uygun bir şekilde ritüelik terimleri merkeze alarak incelenecektir.⁴

Alevi anne ve babadan doğan her bireyin evlendikten sonra inanç zümresine dahil olması için bir diğer evli çift ile musahip olması gerekmektedir.⁵ Geleneksel Alevi inanç sisteminde "sırr" a vakıf olmak, ceme girmek bu ritüel ile gerçekleşmektedir. Bir nevî bir ritüelle, zümre tarafından inanç halkasına kabul edinilmektedir.

Mürebbi ve musahip olacak talipler

² Bu çalışmada Ankara, Çankırı, Bursa, Eskişehir, Çorum, Tokat, Ordu, Isparta, Afyon illerinde yapılan alan araştırmalarında elde edilen veriler kullanılacaktır. Veriler kullanılırken anlatılan terminoloji merkezli adlandırmalar hem ritüelik hem de adlandırma merkezli farklılıkları ile sunulmaya çalışılacaktır. Terimler, ritüeldeki inanç pratiği sırasına göre verilecektir. Bu sebeple çok alt başlığa girmeden inanç pratiği merkezli bir terim verildikten sonra inanç pratiğinin açıklanmasında geçen diğer terimler veya inanç pratiği için kullanılan farklı adlandırmalar metin içerisinde italik yazı ile verilecektir.

³ Bunlar; Musahip Kurbanı Cemi, İkrar Kurbanı Cemi, Görgü Kurbanı Cemi, Abdal Musa Kurbanı Cemi, Dar Kurbanı Cemi, Nevruz Kurbanı Cemi, Muharrem(Aşure) Kurbanı Cemi, Kızıldeli Kurbanı Cemi, Gençler Kurbanı Cemi, Kızlar Kurbanı Cemi, Dikir Kurbanı Cemi, Düşkün Kurbanı Cemi, vb. adlarla yapılmaktadır.

⁴ Tasvirde temel alınan ritüel zümresi Çubuk Havzası Alevi Ocakları olarak bilinen beş ocağın (Şah Kalender Veli Ocağı, Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı, Seyyid Cibali Sultan Ocağı, Hacı Muradı Veli Oağı, Hacı Mehemmed Abdal Ocağıdır.) Musahip Kurbanı Cemidir. Bu beş ocağın 9 il 60 yerleşim birimine dağılmış bir talip topluluğu mevcuttur. Terimlerin ritüel izahı yapılırken bu ocakların kendi içlerindeki ve farklı ocaklarla olan ritüelik ve terminolojik farklılıkları da verilecektir.

⁵ Babagan Bektaşilerinde, Dedegan Bektaşilerin bir kısmında Musahiplik yoktur. Onlar ikrar üzerine hizmetlerini yaparlar. Babagan Bektaşileri, inanç zümresine dahil olmak için soy ve evlilik şartı aramazlar. "Mücerred İkrarı" da alırlar. Babagan Bektaşilerinde musahip terimi, bir babaya aynı anda ikrar veren iki derviş için kullanılır. Aynı anda ikrar veren iki Bektaşî dervîşi birbirini musahip kardeş olarak görür.

Turkish Studies

Mürebbi: Kelimeye sözlüklerde “terbiye eden; çocuk terbiye eden” (Devellioğlu 2000, 732) “eğitici erkek” (TDK 2005, 657) anlamları yüklenmiştir. Ritüelik terim anlamı da sözlük anlamına yakındır. Mürebbi, musahip olacak iki çifte yolun kurallarını öğretecek ve ritüel boyunca önderlik yapacak kişiye denir. Bu kişinin belirli vasıflara sahip olması gerekmektedir. Mürebbi olacak kişi öncelikli olarak yolun bütün kurallarını bilerek bunları hayatına yansıtmış taliplerden seçilir. Musahip kurbanını kestiği günden mürebbi olduğu güne kadar düşkün olmamış olması gerekmektedir. Toplumca saygı gören bir şahsiyet olmalıdır. Musahip olacak kişiler dede soylu bir aileden geliyorsa mürebbinin de dede soylu olmasına dikkat edilir. Musahip kurbanı kesecekler talip ise taliplerden seçilir. Mürebbi, adlandırması yerine Ankara, Çankırı, Eskişehir, Çorum bölgesindeki Alevilerce “Rehber”, “Kılavuz” Isparta’da ise “Saat Rehberi” adlandırmaları kullanılmaktadır. Alevi zümresinde iki rehber vardır. Bunlardan birincisi “Yağlık rehberi”dir. Alevilerde ilk ikrar, gerdek gecesi öncesinde “Dede nikahı” olarak bilinen nikahtan önce dede huzurunda alınan ikrardır. Bu bir nevî “Bel ikrarı”dır. Yeni evlenen çiftin evlendikleri zaman dilimine kadar yaptıkları hatalardan tövbe ederek evlendikten sonra tekrar yapmayacaklarına ve ileride musahip olacak bir eş bulunca musahip kurbanı keseceklerine dair söz verme ritüelidir.⁶ Bu ritüelde evlenen çifte yol gösteren kişiye “Yağlık rehberi” denir.

Musahip kurbanı kesenler kendilerine mürebbi olan kişiyi “tarikat babası” olarak görürler. Ona ömür boyu kendi anne ve babalarına davrandıkları gibi davranmak zorundadırlar.

Hacı: Musahip kurbanı kesecek kişiler için “hacı” tabiri kullanılır. Ritüel bittiğinde her biri manevi anlamda bir makam olarak hacı olmuş kabul edilirler.

Tarikat Abdesti: Musahip olacak kişilere mürebbi huzurunda aldırılan abdeste verilen isimdir. Uygulama açısından Sünni akaitteki abdestten farkı yoktur. Tarikat abdesti sembolik olarak bir iç arınmayı da ifade eder. Yeni hayata atılan ilk adımdır. Bu sebeple dede huzuruna ilk çıkışta alınan bu abdeste “tarikat abdesti” denir. Musahip olan kişiler her sene dede huzurunda görgüden geçer. Her yıl alınan bu abdeste ise “yıl abdesti” denir.

Eşik yoklayan talipler

⁶ Bu ritüelde bir makaleye konu olabilecek kadar inanç pratikleri içermektedir. Bu sebeple ayrıntıya girmeden “mürebbi” kelimesi merkezli değerlendirmeyi uygun gördük.

Eşik Yoklama: Eşik kelimesi Türkçede anlam kaymasına veya değişimine uğrayan kelimelerdendir. Eski Türklerde eşik ile kast edilen kapı sözcüğüdür (Ögel 2000, 47; Gülensoy 2007, 344). Günümüzde ise “eşik” anlam daralmasına uğrayarak kapının girişine verilen isim haline gelmiştir. (TDK 2005, 657) Alevilerce eşik kutsal kabul edilir (Bozkurt 2005, 179). Bu durum eski Türk inançları ile İslamiyet’in bir araya getirdiği bir inanç senkretizimidir. Tasavvufi manada eşik, zahirden bâtına, mecazdan hakikate geçilmesini sağlayan bir kapıdır (Uludağ 2005, 128). Alevi zümrelerde Eşiğe yüklenen bu iki anlamıyla da yaşamaktadır. İki farklı anlamına yönelik inanç pratikleri mevcuttur. Eşik kutsaldır. Basılmaz, üzerine oturulmaz. Evin kapısına yüklenen bu anlamlar yanında asıl kutsal kabul edilen kapı, cem evinin kapısıdır. Çünkü bu kapıdan ancak sırra vakıf olanlar girebilir. İnanca göre kapı Hz. Ali’dir. Bu kapı bâtın kapısıdır. “*Babullah*” olarak görülür. Kapıyı Hz. Ali’nin kapısı olarak görmenin yanında cemevinin kapısında “*beş esma*”nın tezahür ettiğine inanılır.⁷ Beş esma ile Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin kastedilmektedir. Bu sebeple eşikten medet almadan hizmetlere başlanmaz. “*Eşik yoklama ritüeli*”, musahip olacak çiftlerin rehberin önderliğinde dedenin huzuruna gelmeden önce cem evinin kapısına dizüstü yürüyüp giderek kapının dört köşesine ve ortasına niyaz etmesidir. Kapıya niyaz eden rehber ve çiftler yine dizüstü dedenin huzuruna gelirler. Buradaki eşik Eski Türkçedeki kullanımına uygundur.

Eşik yoklayıp dizüstü meydana gelen talipler

Bu ritüelin farklı bir adlandırması Isparta bölgesi Alevilerinde “*eşik tercümanı*” şeklinde görülmektedir. Bu bölgede kapıya bir niyaz olmayıp doğrudan cem evinin girişinde her talip eğilip eşiğe üç kez niyaz eder (Ersal 2009, 230-234).

⁷ Ankara Çubuk, Çankırı Şabanözü bölgesinde “*beş esma*” adına niyazlar yapılır. Bazı bölgelerde beş esma yerine “*üç esma*” niyazı yapılmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Bend Bağlama: Bendin sözlük anlamı “bağ, yular, rabıta, bağlama”dır (Devellioğlu 2000, 83). Bu ritüele “*kemberbest bağlama*” da denir. Musahip olacak talipler, eşik yokladıktan sonra dedenin huzuruna gelirler. Dede sıra ile bellerine kuşak bağlar. İnanca göre Hz. Ali sağlığında on yedi kişiye kemerbest bağlamıştır. Bu kişilere “*on yedi kemerbest*” denir. Hz. Ali’nin sağlığında, bânın sırrına vakıf olan kişilere kemerbest bağlamıştır. Kemberbest takabilmek için musahip olma şartı vardır. Alevi inanç sistemine göre musahip olmayan, beline bend bağlanmayan bir talip ceme giremez. Cemde hizmet görecek her talibin kemerbestli olma şartı vardır. Bu hizmet bânına bağlanarak dünyadaki günahlı işlerden el etek çektiğine dair talibin bir nişanıdır.

Dede musahiplilere bend bağlarken

Tarikat Namazı: Eşik yoklayıp huzura gelen taliplerin rehberleri ile birlikte kıldıkları namaza verilen addır.⁸ Dizüstü meydana gelen talipler yere niyaz edip ayağa kalkıp “*dara dur*”urlar. Bu iki secdeli bir namazdır. İlk dara durulduğunda dede bir gülbeng okur. Talipler tekrar yere niyaz ederek “*tecellâ*” dolanırlar. Tecellâ dolanmak dededen başlanıp meydana bütünü taliplere niyaz ederek dolaşmaktır. Tecellâyı tamamlayan talip tekrar yere niyaz eder, ayağa kalkıp dara durur. Dede bir gülbeng daha okuyunca yere niyaz edip meydana dizüstü oturup bütün ayin-i cemi sefalar. Bu inanç pratiğine “*sefalama*” denir. İnanç pratiği ile dededen başlayarak bütün cem halkına “*Ceme hoş geldiniz.*” denilmiş olur. Tarikat namazı bitince talipler huzurdan çekilirler.

Car: Musahip olacaklar meydana kalkınca manevi temizliği temsilen “*carcı*” elinde süpürgesi ile meydana üç kez süpürge çalar. Bu hizmete “*süpürgeci*” hizmeti de denir.

⁸ Bu namaz sadece musahip kurbanına has bir namaz olmayıp bütün cemlerde taliplerin cem evine ilk geldiklerinde yerlerine oturmadan dede huzurunda kıldıkları namazdır. Dede bir talibin evine ziyarete gittiğinde de talip namaz kılabilir.

Cebrail: Cebrail dört büyük melekten vahiy getirmekle görevli olarak bilinen meleğe verilen isimdir. Alevi inanç sisteminde Cebrail kelimesine farklı anlamlar yüklenmiştir. Cebrail, iki ayaklı kurbana (horoz veya tavuk) verilen bir isim olmuştur. Musahip kurbanı müminin miracı olarak kabul edilir. Miraç hadisesinde Hz. Muhammed'e rehberlik eden Cebrail'dir. Bu sebeple Alevi ritüellerinde Cebrail adına da bir kurban sunulur.

Meydanda tecella dolanan talipler

Seccade üstüne niyazlarla çıkan musahipliler

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Musahipliler ayin-i cemi sefalarken

Carcı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Musahipliler hep birlikte kurban olacak Cebrail ile dualanırken

Erkân Çıkarma: Cem ritüelinde iki kurban vardır. Bunlardan esas kabul edilen kurban cemin yapılabilmesi için kesilen koçtur. Cem ritüelinde iki kez Cebrail meydana gelir. İlkinde kurban tekbirlemek için meydana gelmeden önce bir Cebrail kesilir. İkincisi ise “*erkân çubuğu*”, “*tarik çubuğu*”⁹ kınından çıkarılacağı zaman Cebrail’in kesilmesidir. Birinci kurban, Cebrail melek için kesilen kurbandır. İkinci ise kutsal kabul edilen “*erkân çubuğu*”nun kınından çıkarılması için kesilen kurbandır. Musahipliler ellerine bir horoz alarak meydana gelirler. Dede duasını verdikten sonra dedenin huzurunda bir leğen içerisinde horozu keserler. Kanından bir damla erkân çubuğuna sürerler. Bu inanç pratiğinden sonra erkân kınından çıkmış olur. Ankara Beypazarı Karaşar beldesinde hem erkân çubuğu hem de “*kılıç*” kullanılmaktadır. Bu kılıç Hz. Ali’nin kılıcı olarak bilinen Zülfikar’a benzetilir.

⁹ Erkân Çubuğu: 80 ile 120 cm boylarında bir ağaç dalıdır. Erkân çubuğu için bölgelere göre değişen ağaç dalları kullanılır. Kesilen dalın kabuğu soyulur ve ateşle dağlanır. İnanç sistemine göre değnekte kırk boğum, budak olması gerekir. Bunda inanç sistemindeki “dört kapı, kırk makama” ve “kırklara” gönderme vardır. Günümüzde erkân çubuklarında kırk boğum, budak şartı aranmamaktadır. İnanç pratiğinde ağaç kültüne dair izler vardır. Bu değnek kutsaldır. Özel bir kutuda veya bezde saklanır. Hizmet olacağı zaman kurban ve dua ile çıkarılır. Hizmetler bitince yine aynı şekilde temiz bir yerde muhafaza edilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Erkân çubuğu için meydana kesilen horoz

Erkân çubuğu post dedesine niyazlarla teslim edilirken

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Seccade Serme: Dedenin huzuruna serilen battaniye, örtü vb.ne verilen addır. Bu hizmete genel olarak seccade hizmeti denir. Hizmeti yapan kişiye de “*seccadeci*” denir. Trabzon ve Düzce bölgesindeki Güvenç Abdal Ocağı’na bağlı Çepni Aleviler bunun için, “*elik postu*” terimini kullanmaktadır. Bu post kutsal kabul edilir. Özel bir odada muhafaza edilir. Ankara Beypazarı Karaşar beldesindeki Aleviler seccade yerine “*kilim*” terimini kullanarak ritüel için “*kilim serme*”, “*kilim açma*”, “*kilimden geçme*” terimlerini kullanırlar. Bursa yöresindeki Aleviler ise “*çarşaf*” terimini kullanarak ritüele “*çarşafa yatma*”, “*çarşaftan geçme*” ritüeli derler. Ankara ve Çankırı bölgesindeki Aleviler genel olarak seccade kelimesini kullanmakla birlikte seccade için “*Nuh’un Gemisi*” terimini de kullanırlar. Seccade üzerine çıkma pir önüne çıkmaktır. Dede postu, peygamber postu olarak kabul edilir. Seccade üstüne çıkanlar Nuh’un gemisine binenlere benzetilmektedir. Burada kul hakkından kurtulan talip Nuh’a talip olanlar gibi kurtuluşa erecektir. Musahip olmayanlar seccade üzerine çıkamazlar. Seccade üzerine çıkacak talip eşik yoklarken yaptığı gibi seccadenin dört köşesine bir de ortasına niyaz eder. Genel olarak seccadenin dört köşesine niyaz edilir. Çünkü bu hizmet “*dört kapılı olma*” hizmetidir. Musahip olan kişiler ritüel sonunda şeriat, tarikat, marifet ve hakikat kapılarını açacaktır. Bu sebeple seccadeye dört kapıya göndermede bulunularak dörtlü niyaz edilir.

Aşk Ola: Niyazları tamamlayıp rehber ile birlikte dizüstü seccade üstünde oturan taliplere dede “*aşk ola*” deyince hepsi birden seccade üzerine yüzüstü secde ederler. “*Aşk ola*” tabiri taliplere Hakk huzurunda olduklarını hatırlatmak amaçlı bir söylemdir. “Hakk için, Hakla bir olmak için meydana geldiniz.” telkinidir. Yola girecek talip ilahi aşka talip olup meydana gelmiştir. “*Aşk ola*” tabiri aslında bir imtihanın başlangıcına işaret eder. Dedenin birazdan sorguya geçeceğine işaret eder. Bu inanç pratiği sadece cemlerde seccade üstünde uygulanmaz. Dede talibini gördüğü herhangi bir ortamda “*aşk ola*” dediği takdirde talip hemen yere secde eder. Bu dedeye bir teslimiyettir. Secdeye kapanan talibin “*dilsiz, başsız*” ve sorguya hazır olduğunu anlatır. Dede “*dilli başlı olun*” deyince talipler “*baş kaldırır*”. Dede, sorguya başlar. Cemde bulunan kişiler ile musahip olacak kişilerin varsa alacak, borç gibi hususlarının sulhunu sağlar. Bütün halka sorar halk musahiplilerden razı ise dede taliplerine girdikleri için çok zor bir yol olduğunu izah eder. Musahip olacaklar ve ayin-i cemin her konuda razılığı alınca diğer bir inanç pratiğine geçilir.

Seccade üstünde ‘Aşk ola’ pozisyonu

Turkish Studies

Parmak Çatma: Seccade üzerinde sorgudan geçen taliplerin rehber “*bacı-kardeş*”¹⁰ sağ omuzları birbirine degecek şekilde yan yana dizüstü otururlar. Sağ ellerini birleştirerek sağ başparmaklarını çatarlar. “*Parmak çatma*” inanç pratiğinin farklı uygulanma şekilleri de vardır. İkili parmak çatmanın yanında dörtlü ve parçalar halinde on altı kişinin parmak çattığı uygulamalar da mevcuttur. Her iki çift de bu pozisyonda iken dede “*musahip hutbesi*”ni¹¹ okur. Ankara Beypazarı Karaşar beldesindeki Alevilerinde, hutbe okunurken musahiplilerin parmağını üstten bir başka rehber tutar. Bu kişiye “*parmak babası*” denir. Hutbe son bulunca parmaklar salınır.

Erkâna Yatma-İhrama Girme: Parmak çatma inanç pratiği son bulunca rehber talipleri “*erkâna yatırır*”. Yaşa göre ilk erkek talip sağ omzunun üzerine seccade üzerine yatar. Onun arkasına diğer musahip olacak çiftin eşi ilk yatan talibin ayağına beline ve başına niyaz ettikten sonra aynı pozisyonda yatar. Aynı inanç pratiklerini tekrar ederek diğer talipler de yatar. Rehber de seccadenin dışına aynı şekilde ayrı yatar. Erkâna yatan taliplerin üstlerine beyaz kumaş serilir. Bu kumaşa “*ihram*” veya “*kefen*” denir. Yatış pozisyonu da ölünün kabre yatırılış pozisyonuna benzer. Kefen ve yatış pozisyonunda ölüme bir gönderme vardır. Bu iki adlandırmada inanç pratiğine yüklenen anlamlardan kaynaklanmaktadır. Birinci anlam musahiplilere “*hacı*” denmesinden kaynaklanmaktadır. Bu hizmet manevi bir hacdir. İkincisi ise bu ritüelde ölüp yeniden dirilmektir. Asıl hayata bir geçiştir. Yaşlı taliplere kaç yaşındasın sorusunu yönelttiğinizde ikrar-musahip yaşını söylerler. İnanca göre musahip olduktan sonra kırk defa dede huzurunda görülen talip bu dünyada cenneti bulmuştur. Bu sebeple musahip olmadan önceki hayatlarını saymazlar. Sırta vakıf olduktan sonraki yaş esas yaştır. Asıl hayat “*sır-ı babullah*”tan sonraki hayattır.

Parmak çatmış talipler

¹⁰ “Bacı-kardeş” terimi ile anlatılmak istenilen iki ailenin erkek ve bayanlarının birbirini kardeş olarak görmesidir. İki aile bir olmaktadır. Artık sen ben yoktur. Birlik vardır. Bu sebeple çiftlerden birbirlerinin eşleri ile parmak çatarlar. Onun eşi, diğerinin eşine kardeş olmuştur. Çocukları birbiri ile evlenemez. Musahipliler artık dünyevî işlerde olsun, bâtinî işlerde olsun bir olmuşlardır. Birinin bir suçu varsa diğeri de onunla o suçu çeker. Borcu varsa öder.

¹¹ Musahip Hutbesi, Musahip olacak taliplere okunan birkaç sayfadan oluşan bir hutbedir. Konumuz doğrudan bu olmadığı için hutbenin orijinalini vermedik. Hutbeler ocaklara göre değişmektedir. Aynı ocağın farklı talip köylerinde okunan hutbelerde bile farklılıklar bulunmaktadır. Bu sebeple musahip hutbeleri üzerine ayrı bir yayında içerik ve ritüel analiz yapılacaktır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Farklı bir parmak çatma pozisyonu

Farklı bir parmak çatma pozisyonu yakın görünüm

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

İhrama girmiş musahipliler

İhrama girmiş musahipliler

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Bu ritüele eklenen bir diğer anlamda “*miraca çıkma*” tabiridir. Erkâna yatma-ihrama girme, müminin gönül miracı olarak kabul edilir. Bu sebeple ritüel bitince “*Miracınız kutlu olsun.*”, “*Hacılığınız kabul olsun.*”, “*Yaşınız kutlu olsun.*” tabirleri ile tebrik edilirler. Bir diğer erkâna yatma şekli ise şöyledir: Erkekler seccade üstünde birbirlerine sarılarak yatarlar. Üstlerine beyaz örtü örtülür. Eşleri de ayakuçlarında darda dururlar. Bu inanç pratiğini uygulayan ocakların taliplerine göre ayakta duran eşleri, onların “*kabir taşları*”dır. Burada da ölüme bir gönderme vardır. Bu ölüm yeniden dirilmektir.

Erkân – Kılıç Vurma: Dede, eline “*erkân çubuğu*” nu alarak üstlerine çarşaf örtülen taliplerin başuçlarına gelir. Erkân çubuğunu üç kez etraflarında dolandırdıktan sonra her birinin başına on iki kere On iki İmam’ın ismini söyleyerek dokundurur. Sonra Nad-ı Ali duasını, Yedullah Ayetini okur. Erkân değneği ile çarşafın ucunu tutarak “*Uyuyanlar uyana, Hakk’ın rahmetine bulana*” diyerek çarşafı kaldırır. Uyanan taliplere “*Miracınız kutlu olsun.*”, *Hacılığınız kabul olsun.*” der. Bu değneğin Cenneteki Tuğba ağacının bir dalı olduğuna inanılır. Yine Ankara Beypazarı Karaşar’da ritüele “*kılıç vurma*” da denir. Hz. Ali’nin kılıcının ehlini kesmeyeceğine inanılır. Zülfikar, zalimi keser.

Bacıların darda durduğu ihrama girme ve erkân vurma pozisyonu

Erkândan – Kılıçtan geçme: Çarşaftan çıkan talipler önde rehber sıra ile dedenin elinde tuttuğu değnek veya kılıca üç kez niyaz edip altından sırtlarını sürterek geçerler. Hz. Muhammed, Biât-ı Rıdvan’da biat alırken Tuğba ağacının dalı olduğuna inanılan bir dalı biat edenlerin sırtlarına sürmüştür. İnanç zümresinin bazı fertleri bu dalın Tuğba ağacından kopup geldiğini ifade ederler. Bu sebeple erkân çubuğu, bir ağaç dalı olarak kabul edilmez.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Erkân çubuğunun altından geçen musahipliler

Erkân – Tarik Suyu: Musahip olacak kişiler ve rehber erkândan geçtikten sonra darda beklerler. Meydana elinde su tası ile bir hizmetçi gelir. Dede elindeki değneğin bir ucunu tasın içine sokarak eliyle tasta su alıp üç kez ıslatır. Sonra bir avuç su daha alıp havaya “Gökten hayırlı rahmet, yerden feyz-i bereket.” diyerek saçar. Daha sonra rehberden başlayarak sıra ile değneğin tasta sokup taliplere uzatır. Talipler değneğin ucundaki sudan alıp yüzlerine sürerler. Bu ritüele erkân suyundan alma ritüeli denir. Rehber ve talipler sudan aldıktan sonra dede ritüel başlarken uyguladığı inanç pratiklerini tekrar eder. Sonra talipler birlikte darda durur ve postta oturan dede varsa onun duasını alıp erkânı kınına sokmak üzere hizmetçiye verir.

Erkân suyundan alan musahipliler

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Erkân suyunun farklı bir veriliş pozisyonu

Yürek Yeme: Erkândan geçip suyundan da alan talipler, tekrar seccade üzerinde dizüstü otururlar. Dede de karşılarna gelerek dizüstü oturur. Bir hizmetçi tepsi içerisinde “yürek, bal ve süt” getirir. Meydana gelen yürek, cem için kesilen kurbanın kalbidir. Bu kalp ayrı bir kap içerisinde haşlanır veya közde pişirilir. Dede, meydana bütün halde gelen yüreği dört parçaya böler ve musahip olacak her talibe birer parça verir. Talipler ellerine aldıkları yürek parçalarından birer parça ısırpı diğer musahip olacak talibe verir. Her talip elindeki yüreği değışerek diğer üç kardeşı ile paylaşır yer. Dede, sonra hepsine birer bardak süt verir. Sütleri de değışerek içerler. En son olarak dede her birinin ağızına bir kaşık ile bal verir.

Bir tepside meydana gelen yürek hizmeti lokmaları

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Dede meydanda yüreği dörde bölerken

Asıl hizmet “*yürek yeme*” ritüelidir. Alevi inanç sisteminde bir cemin meydana gelmesi için kurban olacak bir hayvana ihtiyaç vardır. Cemde kesilen hayvanın lokması yenir. Lokma ve kurban Alevi inanç sisteminde kutsiyet atfedilen önemli hususlardandır. Yürek ise hayvanın en kutsal yeridir. Bunu ancak musahip olanlar yiyebilir. Bu sebeple musahiplerin ilk yediği ve paylaştığı lokma yürektir. Kalp dört bölümden oluşur. Her bölümün ayrı bir işlevi vardır. Musahip olan kişiler de artık dörtten bire düşmüşlerdir. Bir yüreği paylaşmış bir olmuşlardır. Gönül, Allah’ın tecelligâhıdır. Aslında ritüel gönülleri bir etmeyi kendi içlerindeki Hakkı paylaşmayı ifade eder. Hem kendi içlerinde bir olmuşlardır. Hem de Hakk katında bir olmaya ikrar vermişlerdir. Musahip cemi, bir tevhit cemi olarak kabul edilir. Bütün inanç pratiklerinde de buna göndermeler vardır. Hatta resimlerde görüleceği üzere musahip olacaklar aynı kıyafetleri giyerler.

Süt içilmesi ile Hz. Muhammed’in Miraç hadisesine bir gönderme mevcuttur. Hz. Muhammed, miraç dönüşü sunulan ikramlardan sütü kabul ederek içmiştir. Musahip hizmeti de müminin miracı olarak kabul edildiği için süt içirme inanç pratiği ritüele eklenmiştir. Ayrıca süt, temizliği de temsil eder. Musahip kurbanı kesenler yeniden doğmuşlardır. Bütün kul haklarından arınmışlardır. Süt gibi lekesiz olmuşlardır. Bir daha kötülük işlememeye de söz vermişlerdir. Bunu temsilen süt içilir.

Bal, ağız tatlığı için verilir. Musahip olduktan sonra ilk yedikleri lokma gibi tatlı, kavgasız musahiplik sürmeleri için birer kaşık bal yedirilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Meydanda yüreği paylaşarak yiyen musahipliler

Meydanda yüreği paylaşarak yiyen musahipliler

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011*

Seccade silkeleme: Musahip ritüeli seccadenin silkelenmesi ile son bulur. Musahip kesen dört kişi ve rehber üstüne çıktıkları seccadeyi bir köşesinden tutarak yerden kesip üç kez silkelirler. Sonra seccade ellerinde darda beklerler. Dede dua ettikten sonra seccadeyi hizmetçiye vererek huzurdan çekilirler. Bu inanç pratiğinin yapılma nedeni seccade üzerine çıkan canlar, üzerlerindeki kul hakkı ve günahları pir huzurunda seccade üstünde dökmüşlerdir. Sembolik olarak bu dökülen günahlar silkelenerek meydanda yanan ocağa atılmak üzere dökülür. Bu hizmetin hemen ardından carcı gelerek dökülen sembolik günahları meydanda yanan ocağa doğru süpürür. Ocaktaki ateşte günahlar yanar. Bu inanç pratiği manevi temizliğin sembolik bir gösterimidir.

Seccade silkeleyen mürebbi ve musahipliler

Artık musahip olmuşlardır. Musahip kelimesi yerine aynı anlamı barındıran farklı terimler de kullanılmaktadır. Çorum Alaca bölgesindeki Alevi zümre musahip yerine “gaham”¹² terimini kullanmaktadır. Bir kişiye musahibi olup olmadığını öğrenmek için “Gahamın var mı?” sorusunu yöneltmektedirler. Musahip terimini ve ritüeli düşündüğümüz zaman Alevi zümrenin geneline kapsayacak bir terminolojik kullanım da “Kardeşlik, kardaşlık” terimidir. Kardeşlik hitabı musahiplik için en yoğun kullanılan terimdir. Özellikle musahip olan kişiler birbirine kardeşlik diye hitap ederler. Çepni Alevilerinde musahip terimi yanında kullanılan bir diğer terim de

¹² “Gaham” teriminin kullanımı ve anlamlandırması ile ilgili derleme sözlüğünde bir tarama yaptığımızda Azerbaycan Türkçesinde akraba hısım anlamında kullanılan “kaam, gohum” kelimesine ulaşmak mümkün olmaktadır. Türkiye coğrafyasında tespit edildiği yerleşim birimlerine baktığımızda bu kelimenin kullanıldığı coğrafyada Azeri Türkleri (İğdır) veya Alevi nüfusun yaşadığı (Isparta- Senirkent, Ankara-Kalecik, Eskişehir-Merkez) yerleşim birimlerini tespit etmek mümkün görülmektedir (TDK Derleme Sözlüğü 1993, 2577). Derleme sözlüğünde kelimenin tespit edildiği yerleşim birimlerinde bizimde alan araştırması yapma şansımız olan Isparta Senirkent ve Ankara Kalecik’te Alevi zümre tarafından kelimenin kullanılmaya devam etmediğini gördük. Yaşlı kaynak kişiler ile görüştüğümüzde terimi hiç duymadıklarını belirttiler. Derleme sözlüğünde kelimeyi bizim tespit ettiğimiz Çorum Alaca’da kullanımına dair bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

“hısum” terimidir. Kardeşlik terimi gibi musahip kardeşinden bahseden biri “Benim hısumum” diye hitap eder.

Musahip olmuş dört kişi

SONUÇ

Alevi inanç sisteminin cem ritüellerinin küçük bir bölümünü ele aldığımız bu çalışmamızda bile onlarca ritüelik terim ile karşılaşmaktayız. Alevi-Bektaşî inanç zümresi Türk dili, kültürü üzerine çalışan akademik zümre için hala bakirliğini koruyan zengin bir alandır. Bu saha üzerine yapılan çalışmalarda alandan derlenen malzemenin önemi her geçen gün artmaktadır. Sosyal değişimler ve modern hayat geleneksel hayatın da değişmesine sebep olmaktadır. Birçok Alevi yerleşim biriminde ritüeller kaybolmaktadır. Bu sebeple birçok ritüelik terim anlam dünyasından uzaklaşmaktadır. Ortaya çıkan tablo ilerleyen yıllarda saha üzerine dil yönü ile olsun ya da farklı disiplinler açısından olsun yapılan çalışmalarda bir boşluğun oluşmasına neden olacaktır.

Ritüelik terimleri izahta görsel verilerin önemi her geçen gün artmaktadır. Bu terimleri izahta inanç pratiği sırasının takip edilmesi de çalışanlar için farklı bakış açılarının oluşmasını sağlamaktadır. Ortaya koymaya çalıştığımız bakış açısıyla yapılan çalışmaların farklı disiplinlerde yayın yapan bilim insanlarına da kaynak teşkil edeceğini düşünüyoruz. Alevi zümre farklı mikro gruplardan oluşmaktadır. Siyasi ve sosyal hadiselerden güçlü bir şekilde etkilenen zümre Balkanlar’dan Orta Asya’ya kadar geniş bir coğrafyaya dağılmıştır. Bu dağınık zümreyi birleştiren unsur inanç sistemidir. İnanç sistemi üzerine sağlıklı yorumlar yapabilmek için ritüellerin ve terminolojinin ortaya konulması gerekmektedir. Söz gelimi Alevi zümrenin bir parçası olan “Abdal” zümresi üzerine sağlıklı yorumlar yapabilmek için gizli dillerini, ritüellerini tespit şarttır. Bu unsurları tarihsel verilerle birleştirdiğimiz zaman Orta Asya’da, Balkanlar’da ve Türkiye coğrafyasında izleri tespit edilen grup üzerine tasnif ve tespitlerin kabul edilebilir bir noktaya geleceği aşikârdır.

Turkish Studies

KAYNAKÇA

- BOZKURT Fuat, **Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik**, İstanbul 2005.
- DEVELLİOĞLU Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara 2000.
- ERSAL Mehmet, **Alevi İnanç-Dede Ocaklarına Bir Örneklem Veli Baba Sultan Ocağı**, Köln 2009.
- GAYGUSUZ İSMAİL, **Aleviliğin İnançsal ve Toplumsal Yol Kardeşliği Musahiplik**, İstanbul 2004.
- GÜLENSOY Tuncer, **Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, C.I, Ankara 2007.
- GÜNŞEN Ahmet, **“Kırşehir, Hacıbektaş, Kaman ve Keskin Yöresi Abdallarının Gizli Dilleri: Teberce”** V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildiriler I, 20-26 Eylül 2004, Ankara 2004, s. 1315-1343
- GÜNŞEN Ahmet, **“Türkiye Türkçesi Ağzlarında ‘Alevi-Bektaşî’ Anlamlı Söz Varlığı Üzerine”**, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Ankara 2009, S. 52, s. 101-124.
- GÜNŞEN Ahmet, **“Gizli Dil Açısından Alevîlik-Bektaşîlik Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış”**, Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları, S. 2/2, s. 328-350.
- KAYMAZ Zeki, **Türkiye’deki Gizli Diller Üzerine Bir Araştırma**, İzmir 2003.
- KORKMAZ ESAT, **Alevilik ve Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 2005.
- NOYAN BEDRİ, **Bütün Yönleriyle Bektaşîlik ve Alevilik**, C. 1-8, İstanbul 1998-2010.
- ÖGEL Bahaeddin, **Türk Kültür Tarihine Giriş**, C.3, Ankara 2000.
- TÜRK DİL KURUMU, **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara 2005.
- TÜRK DİL KURUMU, **Derleme Sözlüğü**, C. 8, Ankara 1993.
- ULUDAĞ Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2005.
- YILDIRIM Faruk, **“Teber Dili”**, Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler, İstanbul 2008.

Kaynak Kişi Dizini

- Ahmet Sargin, (1938), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Baba
- Abdülkadir Kuvvet, (1948), Sarıkoz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Talip
- Akkız Toprak, (1930), Mahmutoğlan, Çubuk, Ankara, Okuma yazma bilmiyor, Talip
- Ali Ay, (1947), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Baba
- Ali Ay, (1960), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Rehber
- Ali Berber, (1939), Uluğbey, Senirkent, Isparta, İlkokul, Aşık
- Ali Dedeoğlu, (1941), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
- Ali Haydar Sır, (1951), Muhundu, Mazgirt, Tunceli, Lise, Dede
- Ali Kök, (1933), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Talip
- Ali Rıza Yavuz, (1946), Üçsaray, Seyitgazi, Eskişehir, İlkokul, Rehber
- Ali Tan, (1939), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Talip

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

- Ali Türkân, (1938), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Rehber
Arap Ali Gazioğlu, (1932), Büyük Camili, Alaca, Çorum, İlkokul, Dede
Arif Dalkılıç, (1937), Susuz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
Aslan Filiz, (1946), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
Atiye Bingöl, (1938), Kırıklı, Gölbaşı, Ankara, Okur Yazar, Talip
Baki Özdemiroğlu, (1963), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
Battal Dalkılıç, (1948), Susuz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
Battal Yıldız, (1948), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
Bekir Kuran, (1941), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Dede(dikme)
Cafer Dedeoğlu, (1949), Göladağ, Şabanözü, Ankara, Lise, Talip
Cafer Ocak, (1940), Harhar, Alaca, Çorum, Öğretmen Okulu, Dede
Dağıstan Demirhan, (1938), Hasan Dede, Kırıkkale, İlkokul, Dede
Dede Karakaş, (1931), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Dede(dikme)
Elverdi Pak, (1968), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
Ercan Sargın, (1971), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, Ortaokul, Talip
Fidan Özdemir, (1937), Kırıklı, Gölbaşı, Ankara, ilkokul, Talip
Gülsüm Sargın, (1969), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Talip
Hacer Dedeoğlu, (1956), Mahmutoğlan, Çubuk, Ankara, Okuryazar, Talip
Halil Dedeoğlu, (1937), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
Halil İbrahim Eroğlu, (1930), Senirkent Isparta, İlkokul, Dede
Halil Özdamar, (1916), Uluğbey, Senirkent, Isparta, İlkokul, Mürşid
Halil Özdemiroğlu, (1931), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
Hamdi Şanlı, (1927), Sarıkoz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Talip
Hanife Şenol, (1945), Şehitler, İnegöl, Bursa, İlkokul, Talip
Hasan Ali Duran, (1943), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Dede
Hasan Dedeoğlu, (1929), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
Hasan Dedeoğlu, (1934), Göladağ, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Talip
Hasan Öztürk, (1968), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, Lise, Dede
Hatice Bircan, (1917), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, Okuma yazma bilmiyor, Talip
Hatice Sargın, (1944), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, Okuma yazma bilmiyor, Talip
Haydar Ali Keleşoğlu, (1947), Dalyasan, Çubuk, Ankara, Lise, talip
Haydar Bakkal, (1950), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
Haydar Filiz, (1974), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
Haydar Özkan, (1951), Kurtsivrisi Mh. Özbek, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Talip
Hayrettin Demirtaş, (1941), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Ortaokul, Dede
Hüseyin Engör, (1952), Mahmutoğlan, Çubuk, Ankara, Ortaokul, Dede
Hüseyin Özkan, (1960), Kurtsivrisi Mh. Özbek, Şabanözü, Çankırı, Lise, Talip
Hüseyin Sargın, (1964), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Zakir
Hüseyin Yörük, (1934), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Baba
İbrahim Özdemir, (1934), Kırıklı, Gölbaşı, Ankara, İlkokul Talip
İsmail Kaymak, (1939), Kurtsivrisi Mh. Özbek, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Talip
İzzet Çamur, (1940), Ömercik, Çubuk, Ankara, İlkokul, Talip
Kadir Kaderoğlu, (1335), Meşeli, Çubuk, Ankara, Okur Yazar, Talip

Turkish Studies

- Kaya Gökçe, (1958), Yellice, Kangal, Sivas, Üniversite, Talip
 Kazım Baytemir, (1950), Kırıklı, Gölbaşı, Ankara, İlkokul, Talip
 Kerime Demirtaş, (1943), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, İlkokul, Anabacı
 Mehmet Akgül, (1939), Senirkent, Isparta, Üniversite, Talip
 Mehmet Demirtaş, (1958), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Yüksek Okul, Dede
 Mehmet Er, (1949), Uluğbey, Senirkent, Isparta, İlkokul, Dede
 Muharrem Öcal, (1953), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
 Murat Üstün, (1928), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Âşık
 Mustafa Sayılır, (1954), Sarızlı, Sulakyurt, Kırıkkale,
 Mustafa Karatürk, (1922), Uluğbey, Senirkent, Isparta, Eğitim Enstitüsü, Talip
 Mustafa Yanık, (1952), Mahmutoğlan, Çubuk, Ankara, İlkokul, Talip
 Mustafa Nuri Özden, (1952), Senirkent, Isparta, Üniversite, Dede
 Mustafa Tan, (1938), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Talip
 Mustafa Tuncel, Dereli, Karaşar, Beypazarı, Ankara, Okuryazar, Baba
 Muzaffer Çolakoğlu, (1942), Kutluşar, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Âşık
 Nazik Hatice Koca, Şehitler, İnegöl, Bursa, Okuma yazma bilmiyor, Anabacı
 Necati Dedeoğlu, (1937), Göldağ, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Talip
 Neslihan Ergin, (1952), Şehitler, İnegöl, Bursa, İlkokul, Talip
 Necibe Dilek, (1932), Şehitler, İnegöl, Bursa, Okuma yazma bilmiyor, Talip
 Nezir Erdil, (1931), Şehitler, İnegöl, Bursa, İlkokul, Âşık
 Nilüfer Türkân, (1941), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, Okuma yazma bilmiyor, Talip
 Niyazi Öcal, (1956), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
 Pembe(Şerife) Hazer, (1944), Şehitler, İnegöl, Bursa, İlkokul, Talip
 Rıza Gülşen, (1950), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, İlkokul, Talip
 Rıza Gültaş, (1971), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, Lise, Talip
 Satılmış Dedeoğlu, (1930), Göldağ, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Âşık
 Süleyman Ertuğrul, (1944), Uluğbey, Senirkent, Isparta, İlkokul, Dede
 Şemsi Ertuğrul, (1947), Uluğbey, Senirkent, Isparta, Okur yazar, Anabacı
 Şükrü Doğan, (1942), Yukarı Emirler, Çubuk, Ankara, İlkokul, Aşık
 Turan Değirmenci, (1956), Kurtsivrisi Mh. Özbek, Şabanözü, Çankırı, Ortaokul, Talip
 Ünal Şimşek, (1963), Sarıkoz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Talip
 Veli Bektaşoğlu, (1949), Bulgurcu, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Veli Dedeoğlu, (1932), Göldağ, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Talip
 Veli Yurdakadim, (1953), Sele, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Veysel Özden, (1926), Senirkent, Isparta, İlkokul, Dede
 Zehra Demirtaş, (1964), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Lise, Anabacı
 Zeki Dedeoğlu, (1927), Göldağ, Şabanözü, Çankırı, Üniversite, Talip

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 6/1 Winter 2011